

УДК 339.7

О.В. Петрушка,

к.е.н., старший викладач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

petrushka888@ukr.net

ДОМІНУВАННЯ РЕЗЕРВНИХ ВАЛЮТ У МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИНАХ

PREVAILING OF RESERVE CURRENCIES IN THE INTERNATIONAL FINANCIAL CREDIT RELATIONS

У статті розглянуто питання конкуренції сучасних світових валют та їх боротьба за лідерство на міжнародних фінансових ринках. Здійснено аналіз передумов становлення та розвитку долара США та євро в якості резервних валют. Автором висвітлено фактори зовнішнього та внутрішнього впливу на формування валютного курсу резервних валют та подано їх детальну характеристику. Здійснено оцінку валютного розподілу світових резервних запасів. Розкрито сутнісні характеристики біполярності світового міжнародного ринку.

В статье рассмотрено вопросы конкуренции современных мировых валют и их борьба за лидерство на международных финансовых рынках. Осуществлен анализ предпосылок становления и развития доллара США и евро в качестве резервных валют. Автором отражены факторы внешнего и внутреннего влияния на формирование валютного курса резервных валют и подано их детальную характеристику. Осуществлено оценку валютного распределения мировых резервных запасов. Раскрыты сущностные характеристики биполярности мирового международного рынка.

Introduction. In the conditions of present time a bipolar world currency market has appeared with the clearly certain competition of two international currencies that provide implementation of international obligations.

Purpose. Taking into account foregoing, the aim of researches in this work is determination of basic advantages of reserve currencies and description of factors of the influence on their size.

Results. One of the important elements of the currency system's the rate of exchange, that is the reflection of cost of currency of one country in currency of the other state, comes forward. The level of rate of exchange influences greatly the competitiveness of national products in the world market, foreign trade of *в цілому* and motion of the capitals. For this reason the main function of the rate of the exchange consists in that it is a very important criterion of efficiency of the external economic exchange and system influences the row of macroeconomic indexes. Both the external and internal factors influence on the size of rate of exchange. In the world practice for the estimation of the competitiveness of that or the other currency use the row of the indexes, such as: the amount of the currency involved in the international trade operations, specific gravity of currency that is in international currency backlogs and the level of the participation of currency at the implementation of the external debt obligations.

Conclusion. A status of the reserve currency extends economic feasibilities of the state (a financial market stabilizes it's, carries out on opposition of the foreign pressure on the currency), that is why most countries are aim at setting their own national currencies as the reserve ones, and also examine some possibilities of the creation of new regional currencies. Therefore it is worth to take into account the prospects of the creation of the new currency zones, which can lay down a competition to dominant for today reserve currencies the basic tasks of that will be support of competitiveness of regional economies and opposition to world globalization, will become in the future.

Ключові слова: валютний курс, валютна система, резервна валюта, долар США, євро.

Ключевые слова: валютный курс, валютная система, резервная валюта, доллар США, евро.

Keywords: exchange rate, currency system, reserve currency, USD, Euro.

ВСТУП. Розвиток світової валютної системи відображає головні етапи розвитку регіональних економік та глобальної економіки загалом. На основі встановленого взаємозв'язку виникає невідповідність принципів функціонування світової валютної системи потребам обслуговування міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин. В умовах сьогодення утворився біполярний світовий валютний ринок з чітко визначеною конкуренцією двох міжнародних валют, які і забезпечують виконання міжнародних зобов'язань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення проблем становлення резервних валют та їх конкурентних переваг здійснили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Д. Балашов, Ф. Бергстен, Н. Бондаренко, Б. Івасів, Д. Каназаров, В. Козюк, Р. Мандел, А. Румянцев, В. Стельмах та ін.

Проте незважаючи на значну кількість наукових праць, недостатнього розвитку набуло дослідження конкурентних переваг найбільш поширених резервних валют – долара США та євро в боротьбі за лідируючі позиції на світовому ринку, а також факторів впливу на величину курсів цих валют.

МЕТА РОБОТИ. Враховуючи вищевикладене, метою досліджень в даній роботі є визначення основних переваг ключових резервних валют та характеристика факторів впливу на їх величину.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Теоретичною і методологічною основою статті виступають дослідження вітчизняних та іноземних вчених присвячені вивченню проблем міжнародних валютних відносин. В процесі дослідження були використані методи діалектичного аналізу та синтезу, порівняння, логічного узагальнення та формалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ. В сучасних умовах сьогодення на світовому ринку функціонує більше ніж 180 валют. Проте будь-якому ринковому середовищу притаманні принципи конкуренції, які мають місце і на валютному ринку.

Одним із важливих елементів валютної системи виступає валютний курс, який є відображенням ціни валюти однієї країни у валюті іншої держави. Рівень валютного курсу значною мірою впливає на конкурентоспроможність національної продукції на світовому ринку, рух капіталів та зовнішню торгівлю в цілому. Саме тому основна функція валютного курсу полягає в тому, що він служить вагомим критерієм ефективності зовнішньоекономічного обміну і системно впливає на ряд макроекономічних показників. Дуже часто державні органи активно використовують валютний курс для стабілізації економічного становища, регулювання платіжного балансу та рівня інфляції.

На величину валютного курсу впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори (див.рис.1).

Рисунок 1. Фактори впливу на величину валютного курсу.*

*Джерело: складено автором на основі [1;2].

Одним із зовнішніх факторів впливу на валютний курс виступає зміна цін на золото та нафту на світовому ринку. Збільшення або зменшення цін на нафту безпосередньо призводить до здешевлення або подорожчання валюти в залежності від рівня видобутку чи споживання. Така ж залежність прослідковується при зміні цін на золото. Ступінь довіри до валюти має прямий вплив на рівень валютного курсу. Відмова одного із учасників валютного ринку використовувати в розрахунках ту чи іншу валюту може викликати

різкий обвал курсу даної валюти та похитнути економічне становище держави загалом. Участь країни у міжнародних конфліктах – успішність чи невдачі в конкретних воєнних операціях – також мають неабиякий вплив на зміну величини валютного курсу.

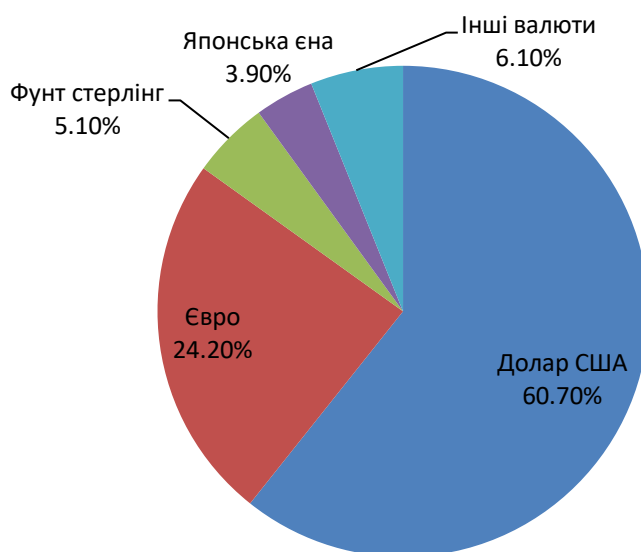
Щодо внутрішніх факторів впливу на валютний курс, можна відзначити політичні, економічні (фінансові) та соціальні. Більшість політичних сил, які займають домінуючі позиції в управлінні країною мають свої економічні програми розвитку, тому прихід до влади того чи іншого політичного діяча веде до змін в економіці країни, і зміни валютного курсу, зокрема. Економічні та фінансові фактори впливають на стан банківської системи держави, стабільність в діяльності фінансових установ, рівень інфляції та безробіття в країні, обсяги ВВП, об'єм грошової маси, дохідність державних цінних паперів, а також показники платіжного балансу. Громадянські війни, революції, тероризм та катаклізми, які відбуваються в тій чи іншій державі, як правило, викликають зниження її валютного курсу, оскільки після дії таких факторів спостерігається різкий спад економіки країни.

У світовій практиці для оцінки конкурентоспроможності тієї чи іншої валюти використовують ряд показників, таких як: кількість валюти, задіяної у міжнародних торгівельних операціях, питома вага валюти, що знаходиться в міжнародних валютних резервах та рівень участі валюти при виконанні зовнішніх боргових зобов'язань. На сьогоднішній день сформовано плеяду валют, які займають домінуючі позиції на світовому ринку і які, як правило, виконують роль резервних валют – долар США, євро, фунт стерлінг, єна, юань, франк та SDR(спеціальні права запозичення). Статус резервної валюти є позитивною перевагою країни-емітента, оскільки він дає можливість покривати дефіцит платіжного балансу національної валюти, а також сприяє закріпленню провідних позицій національних корпорацій в конкурентній боротьбі на світовій арені. Основними передумовами для отримання статусу резервної валюти для тієї чи іншої держави, на нашу думку, є:

- лідируючі позиції країни в експорті товарів та капіталів;

- наявність у країні національних виробників, які займають провідні позиції у світовому виробництві товарів та послуг;
- добре організований ринок позичкових капіталів;
- розвинута мережа фінансово-кредитних інститутів не тільки всередині країни, а й за кордоном.

За даними Міжнародного Валютного Фонду станом на кінець 2017 року структура світових валютних резервів має наступний вигляд (рисунок2).

Рисунок 2. Валютний розподіл світових резервних запасів, %*

*Джерело: складено автором на основі [3, с.149].

Виходячи з вищезазначених даних, можна зробити висновок, що лідируючі позиції на світовому ринку належать долару США та євро, оскільки питома вага міжнародних накопичень в даних валютах найбільша (60,7% та 24,2% відповідно). Розглянемо більш детально конкурентні переваги цих валют і еволюцію їх становлення.

Долар США. Як видно з рисунку 2, найбільшу питому вагу у міжнародних валютних резервах займає долар США. Досягнути таких позицій даній валюті посприяли такі обставини:

1) після Бреттон-Вудської конференції (1944р.), валютний курс багатьох національних валют почали порівнювати з фіксованим валютним курсом

долара США, який забезпечувався золотом та активно використовувався у міжнародній торгівлі;

2) фінансовий ринок США є найбільш потужним сьогодні у світі. Такі великі фондові біржі, як NYSE, NASDAQ, а також ряд товарних бірж зареєстровані як американські компанії, залучають додатковий фінансовий капітал працюючи із значною кількістю іноземних компаній;

3) економіка США є однією із самих розвинутих у міжнародному просторі. Так, станом на 2016 рік, частка вироблених американськими компаніями товарів та послуг становить близько 20% у світовому виробництві [4, с. 200]. Це призводить до збільшення кількості американської валюти для здійснення підприємницької діяльності у США та зміцнення позицій долара як валюти на світовому ринку;

4) США – єдина федеративна держава, тому регулювати величину курсу долара через регулювання національної економіки набагато легше, чим впливати на величину курсу валюти союзних держав (євро).

На думку експертів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), незважаючи на ряд дискусій стосовно заміщення долара США як світової резервної валюти, на даний час світове співтовариство не поспішає відмовлятися від останньої і продовжує використовувати долар в якості «безпечної» валюти капіталу в період економічних криз.

Євро. Починаючи з 1999 року, домінування долара США поступово почало зменшуватись, так як євро представляло глобальну економіку ряду європейських держав і відображало їх економічну стабільність. З появою європейської валютної системи серйозно загострилась емісійна боротьба, головною метою якої було встановлення однополярного управління світовою економікою. Поява в готівковому обігу грошової одиниці євро зумовила поступовий ріст її курсу по відношенню до долара США. Щодо співвідношення курсу євро до долара протягом 1999-2016 рр. можна відзначити його нестабільність та, в деякій мірі, хаотичний характер. Вважаємо, що можливими причинами таких явищ могли бути:

- політика Європейського центрального банку стосовно випуску в обіг євро та збільшення грошової маси для вирішення економічних проблем та регулювання кризових явищ в південних країнах Євросоюзу, а також зниження облікової ставки до 0,05%;

- зростання американської економіки за останні два роки, що зумовило ріст курсу долара США. Як показує практика, в період росту курсу євро, курс долара починає падати, і навпаки;

- політика Великобританії стосовно членства в Європейському союзі (результати референдуму привели до відтоку капіталу та падіння курсу валюти);

- фінансові санкції проти Російської Федерації (скорочення ринку збуту європейської продукції та зменшення рівня ВВП) мали негативний вплив на курс європейської валюти.

ВИСНОВКИ. В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що валютний курс виступає важливим фактором розвитку економіки держави, тому уряди країн використовують різні методи його регулювання - починаючи від спекулятивних операцій і закінчуючи воєнними діями. Валютний курс долара та євро впливає не тільки на економічну ситуацію США та Європейського Союзу, але й на розвиток світової валютної системи в цілому.

На сьогодні долар США залишається основною резервною валютою світу, потіснити позиції якої буде досить складно таким валютам як євро та китайський юань. Статус резервної валюти розширює економічні можливості держави (стабілізує її фінансовий ринок, здійснює протистояння іноземного тиску на свою валюту), тому більшість країн прагнуть встановити власні національні валюти в якості резервних, а також розглядають можливості створення нових регіональних валют. В результаті інтеграції країн виникають певні об'єднання, які сприяють зростанню економічної та валютної незалежності від ряду країн в рамках єдиних спільних соціально-економічних проєктів. Крім цього, ведуться дискусії стосовно перспектив створення власної валюти таких об'єднань, і відповідно, скорочення питомої ваги долара США в

міжнародних розрахунках. Таким чином, варто враховувати перспективи створення нових валютних зон, які в майбутньому можуть скласти конкуренцію домінуючим на сьогодні резервним валютам, основними завданнями яких стане підтримка конкурентоспроможності регіональних економік та протистояння світовій глобалізації.

Список використаних джерел

1. Ваградян С.А. Противостояния двух мировых валют: доллара и евро. Экономика и управление: анализ тенденций и перспективы развития [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=21618843>.

2. Data template on international reserves and foreign currency liquidity. Reporting countries [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.imf.org/>

3. Шуба О.А. Резервні валюти у структурі світової валютної системи. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Випуск 90. 2016. С. 147-152.

4. Каназаров Д.К., Гордячкова О.В. Доллар США и евро: конкурентные преимущества резервных валют и борьба за лидерство. Интерактивная наука. Серия «Экономика». Выпуск (12) 22. 2017. С.198-202.

References

1. Vahradian S.A. Oppositions of two world currencies: dollar and euro. Economy and management: analysis of tendencies and prospect of development. URL: <http://elibrary.ru/item.asp?id=21618843> (in Russian).

2. Data template on international reserves and foreign currency liquidity. Reporting countries. URL: <http://www.imf.org/> (in English).

3. Shuba O.A. Reserve currencies are in the structure of the world currency system, An announcer of the Kharkiv national university after V.N.Karazina, 2016, № 90, pp. 147-152 (in Ukrainian).

4. Kanazarov D.K., Hordiachkova O.V. Dollar of the USA and euro: competitive edges of key currencies and fight for leadership, Interactive science, 2017, № (12) 22, 201, pp.198-202 (in Russian).